

Політичні інститути та процеси

УДК 323.01:339.92(477)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.14765451>

Особливості політико-владних відносин в контексті інтеграційних стратегій України

Федорчук Володимир Ярославович

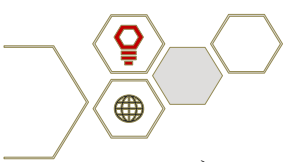
здобувач Українського державного університету імені Михайла Драгоманова,
ORCID <https://orcid.org/0009-0005-3548-0336>

Прийнято: 15.01.2025 | Опубліковано: 27.01.2025

***Анотація.** У статті розглядаються основні напрями подолання дисфункцій політичної влади в умовах високої динаміки сучасних цивілізаційних змін: посилення інституційної та функціональної спроможності владно-управлінських структур, збільшення рівня відкритості та взаємодії влади з громадянським суспільством, оптимізація (або створення) механізмів відповідальності суб'єктів політичної влади перед суспільством, системна боротьба з політичною корупцією на всіх рівнях здійснення влади, недопущення привалювання принципу «політичної доцільності» над принципом верховенства права під час прийняття владно-управлінських рішень тощо.*

Аналізуються моделі політико-владної адаптації для умов інтеграції України в сучасний простір. Наголошується на безальтернативності демократичного розвитку нашої держави, що потребує подальшої розробки та втілення демократичних моделей політико-владних відносин. Значний теоретичний та практичний потенціал для розробки «національної моделі демократії» в Україні міститься у концепціях субсидіарної демократії та «організованого суспільства».

В умовах розвитку інформаційного суспільства в Україні виокремлюється

модель е-демократії, засоби якої розширили б можливості громадян впливати на владу: контролювати її дії, боротись з неефективною діяльністю владно-управлінського апарату тощо. Відповідно модель е-демократії значно спрощує й активізує інтеграцію України в сучасний світовий демократичний простір.

Відзначається, що моделі політико-владної адаптації для умов інтеграції України в сучасний простір мають демократичний характер. Вони мають базуватись на теоріях неоліберального характеру, консенсуальних та субсидіарних концепціях демократії, а також на здобутках е-демократії та смарт-демократії.

Ключові слова: політична влада, трансформація, оптимізація, адаптація, інтеграція, демократичний розвиток, інформаційне суспільство.

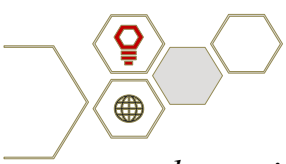
Peculiarities of political-power relations in the conditions of Ukraine's integration into the modern space

Volodymyr Fedorchuk

Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine, ORCID
<https://orcid.org/0009-0005-3548-0336>

Abstract. *The article examines the main directions of overcoming the dysfunctions of political power in the conditions of high dynamics of modern civilizational changes: strengthening the institutional and functional capacity of power and management structures, increasing the level of openness and interaction of the government with civil society, optimizing (or creating) mechanisms of responsibility of subjects of political power to society, systematic fight against political corruption at all levels of the exercise of power, prevention of overriding the principle of «political expediency» over the principle of the rule of law when making power-management decisions, etc.*

Models of political and power adaptation for the conditions of Ukraine's integration into the modern space are analyzed. It is emphasized that there is no

alternative to the democratic development of our state, which requires further development and implementation of democratic models of political-power relations. Considerable theoretical and practical potential for the development of a «national model of democracy» in Ukraine is contained in the concepts of subsidiary democracy and «organized society». Emphasis is placed on the practical implementation of certain elements of liberal, elitist, pluralistic and deliberative models of democracy.

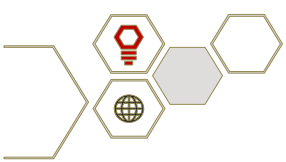
In the context of the development of the information society in Ukraine, a model of e-democracy stands out, the means of which would expand the opportunities of citizens to influence the government: to control its actions, to fight against the inefficient activity of the power-management apparatus, etc. Accordingly, the model of e-democracy significantly simplifies and activates the integration of Ukraine into the modern global democratic space.

It is noted that the models of political and power adaptation for the conditions of Ukraine's integration into the modern space have a democratic character. They should be based on theories of a neoliberal nature, consensual and subsidiary concepts of democracy, as well as on the achievements of e-democracy and smart democracy.

Keywords: *political power, transformation, optimization, adaptation, integration, democratic development, information society.*

Постановка проблеми. Останні десятиріччя соціально-політичного розвитку українського суспільства принесли немало позитивних змін, що відбувалися під тиском громадянського суспільства. Можна говорити про демократизацію та децентралізацію влади, зменшення впливу фінансово-промислових груп на прийняття рішень, вдосконалення виборчого процесу, збільшення політичної самостійності та економічної спроможності місцевих громад, тощо. В цілому напередодні широкомасштабної російської агресії в Україні було створене підґрунтя для початку демократичної консолідації суспільства.

З початком повномасштабної російської військової агресії вимоги до політичного керівництва набули нових вимірів. «Єдність та рішучість правлячого

класу, а також підтримка громадськості, відіграють критичну роль у забезпеченні успішного протистояння зовнішнім загрозам. Політична конкуренція та національна солідарність є двома ключовими аспектами демократичного суспільства. Вони являють собою важливі складові, що визначають характер та розвиток суспільства» [1, с. 185-186].

Подальша розбудова демократичної, правової, незалежної України потребує визначення напрямів подолання дисфункцій політичної влади та моделей політико-владної адаптації для умов інтеграції України в євроатлантичний простір.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток політико-владних відносин в сучасній Україні розглядається в працях Т. Андрійчук [2], В. Бортникова [3], В. Гапоненко [4], О. Майбороди [1], Є. Мануйлова [7], О. Калиновського [7], В. Предборського [13] та багатьох інших. Інтеграційні прагнення української держави стали предметом досліджень Л. Герасіної [6], Г. Зеленько [10], К. Ключова [10], Т. Панченко [12], Рафальського [1], В. Юрікової [17] та ін.

Не дивлячись на значний науковий здобуток, проблема розвитку політико-владних відносин в контексті інтеграційних прагнень України має високий рівень динамічності, модифікується під впливом сукупності зовнішніх та внутрішніх чинників, тому потребує постійної актуалізації досліджень. Потребують додаткового дослідження основні напрями подолання дисфункцій політичної влади в умовах сучасних цивілізаційних змін, зокрема потенційним авторським внеском може стати сучасне розуміння моделей політико-владної адаптації до викликів євроінтеграції України, особливо у контексті принципів консенсуальних і субсидіарних форм демократії, е-демократії, смарт-демократії та інших, властивих інформаційному суспільству базових основ політичних відносин і процесів.

Методи дослідження. Матеріал статті підготовлений з використанням загальнонаукових, системних і комплексних підходів, на базі яких досліджено і узагальнено основні напрями подолання дисфункцій політичної влади, а також

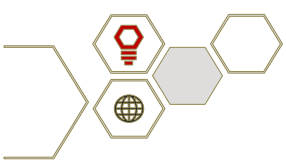
обґрунтовано моделі політико-владної адаптації для умов інтеграції України в сучасний простір. Структурно-функціональний метод забезпечив аналіз процесів розробки та втілення демократичних моделей політико-владних відносин в Україні. Методологічна основа дослідження також ґрунтується на загальнонаукових методах досліджень проблеми політико-владних відносин у сучасному суспільстві, зокрема емпіричному, аналітичному та герменевтичному.

Мета статті – визначити особливості застосування політико-владних відносин в контексті інтеграційних проєктів України.

Виклад основного матеріалу. Вітчизняна політична система відноситься до нестійких та знаходиться під впливом низки ризикогенних факторів. У зв'язку з цим, сучасні цивілізаційні зміни вимагають від політичної влади України швидкої реакції на конфліктогенні чинники, професійних управлінських рішень, відмови від тіньових, кланово-олігархічних механізмів здійснення державно-владних повноважень.

З цього приводу В. Предборський зауважує, що «основною формою реалізації політичної влади є державне управління, дисфункції якого є проявом тінізації державного управління, його переродження на обслуговування суб'єктів тінізаційної влади. Тим самим відбувається переродження інститутів влади на суб'єктів тінізації» [13, с. 21]. Головною причиною даної проблеми, на думку дослідника, є посилення впливу факторів незавершеної модернізації на деформацію влади, державного управління, що відбувається за рахунок існування явища «автономної» тіньової держави. Необхідно в даному аспекті здійснювати заходи оновлення суспільства, поступової детінізації системи влади, зокрема системного обмеження дисфункційних факторів впливу – «розвитку «автономної тіньової держави», паразитарного тіньового парасуспільства, впливу на внутрішні політичні процеси світової тіньової корпоратії тощо. Адже, як правило, найрішучіші реформістські заходи, покладені на існуючий тіньовий базис, можуть дати лише посилення (часто прискорене) подальших тінізаційних процесів» [13, с. 22].

Вочевидь, державно-владні органи мають діяти виключно в межах

правового поля, посилювати комунікацію з громадянським суспільством, бути більш відкритими, що сприятиме подоланню інституційних та функціональних дисфункцій владної системи у цілому. Вітчизняна влада має не лише покращити якість законотворчої діяльності, але й реалізовувати принцип верховенства права на практиці.

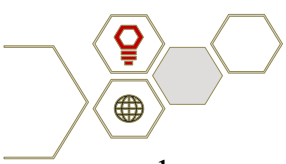
Одним з бар'єрів реалізації верховенства права в українському суспільстві є необґрунтоване використання принципу «політичної доцільності» політичними силами в конкурентній боротьбі, непоодинокі випадки ігнорування правових норм при прийнятті та реалізації політичних рішень. Ю. Шемшученко наголошує, що «міркування політичної доцільності не є підставою для прийняття закону з порушенням відповідної процедури, не у відповідності з чинною Конституцією України» [16, с. 34].

Обґрунтовуючи дану позицію, Ю. Калиновський та Є. Мануйлов підкреслюють, що «застосування принципу «політичної доцільності» не повинно розбалансовувати політико-правові відносини у державі, порушувати базові політико-правові цінності та норми. Державотворчий процес як такий передбачає створення чітких правових норм та процедур, які становлять фундамент політичних, економічних, духовних відносин у країні» [7, с. 27].

Залежно від типу та особливостей політико-владної системи можуть використовуватись різноманітні засоби й технології подолання дисфункцій політичних та структурно-функціональних відносин. К. Ключев виділяє шість шляхів стабілізації політичної системи, які було вироблено політичною практикою для попередження внутрішньополітичних конфліктів:

- 1) соціальне маневрування, сутність якого полягає у перерозподілі певної частини суспільних здобутків в інтересах опозиційних еліт та прошарків суспільства. Справедливість такого розподілу визначається розмірами суспільного продукту, рівнем соціальної і політичної напруженості, гнучкістю та професіоналізмом політичного керівництва тощо;

- 2) політичне маневрування включає в себе систему заходів щодо узгодження різних інтересів в межах стійкого політичного пакту, на основі якого

фактично функціонуватимуть інститути влади;

3) політичне маніпулювання, що представляє собою спрямований на свідомість громадян вплив, частіш за все через масмедіа. Оскільки більшість медіа контролюється домінуючими фінансовими та політичними колами, то вони об'єктивно забезпечують збереження існуючого політичного порядку;

4) інтеграція в політичну систему контреліт, що дозволяє послабити їх роль інтегратора суспільного невдоволення;

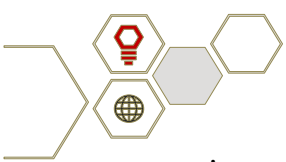
5) послаблення опозиції за рахунок упереджувальних ініціатив у заходах опозиції, викриття корисливих мотивів у діяльності опозиційних сил, нейтралізація їх лідерів та ін.;

б) силовий тиск, який може виявлятися в різних формах – «від встановлення відкритої диктатури, спрямованої на насильницьке викорінення негативного ставлення до системи, до застосування опосередкованих методів тиску. При цьому влада дотримується таких норм права, як оголошення надзвичайного стану, репресії, заборона опозиційних партій тощо. Якщо силовий тиск не виходить за розумні межі, він сприймається без зайвого опору» [10, с. 153].

Відповідно, у демократичних країнах, в Україні зокрема, шостий шлях подолання дисфункцій влади не є прийнятним ані з правової, ані з політичної точок зору. Досвід останніх українських революцій засвідчив, що вітчизняне суспільство не готове змиритись з поверненням до авторитаризму у будь-якій формі.

Безумовно, політична влада має нести відповідальність за свою діяльність у правовому, громадсько-політичному та моральному вимірах. Інститут політичної відповідальності потребує свого подальшого розвитку у вітчизняних реаліях, оскільки нормою для українського політичного поля стала поява популістських, безвідповідальних політичних сил, які фактично сприяють дисфункціям у владно-управлінській системі.

Для посилення відповідальності влади перед суспільством та підвищення рівня її ефективності, а отже усунення системних дисфункцій важливо подолати

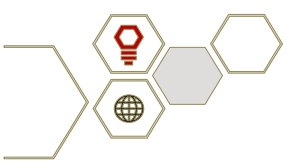
політичну корупцію. По суті політична корупція призводить не просто до дисфункції влади, а веде до поступового руйнування всієї системи володарювання демократичного характеру – джерелом влади перестає бути народ, її фундаторами виступають олігархічні клани, фінансово-промислові групи, кримінальні структури тощо.

Політична корупція – це складне багат шарове явище подолати яке можливо лише системними зусиллями правового, виховного, контрольно-регламентуючого, публічно-комунікаційного та суто політичного характеру. В. Юрікова, спираючись на думки експертів, пропонує наступні шляхи подолання політичної корупції:

- рівноправні, відкриті демократичні чесні вибори, що забезпечують об'єктивність результатів;
- ефективний контроль громадян над діяльністю інститутів влади та медіа;
- незалежна та ефективна судова система, яка гарантує права і свободи громадян, виступає дієвим запобіжником корупції;
- диференціація сфер функціонування бізнесу та політики;
- вкорінення нульової толерантності до корупції в свідомості та діяльності громадян [17, с. 102].

Важливе значення в процесі нашого дослідження має те, що саме успішність антикорупційних реформ визначає успіх процесу євроінтеграції України, що було чітко визначено під час перевірки відповідності українського законодавства правовим нормам ЄС, яку Єврокомісія розпочала в січні 2024 року. Важливість даної проблеми підкреслюється тим, що Європейською комісією було застосовано новий комплексний підхід до аналізу антикорупційної діяльності України. Такий підхід отримав назву «антикорупційного мейнстримінгу», оскільки об'єднує антикорупційні заходи у всіх переговорних розділах [8].

Єврокомісія вважає, що Україні необхідно переходити від тактичних дій, які приводять лише до обмежених результатів, до стратегічної антикорупційної політики. Системність у виявленні та усуненні корупційних випадків у різних

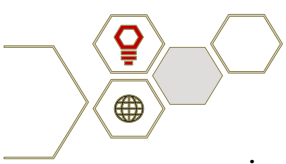

галузях забезпечують Антикорупційна стратегія та Державна антикорупційна програма на 2023–2025 роки. Виконання антикорупційних вимог Єврокомісії є обов’язковим для реалізації євроінтеграції України, але, передусім, проведення системної антикорупційної політики в інтересах нашої країни, шанс досягти прогресу в соціально-політичному розвитку.

Отже, напрями подолання дисфункцій політичної влади в умовах високої динаміки сучасних цивілізаційних змін можна визначити такі: посилення інституційної та функціональної спроможності владно-управлінських структур, збільшення рівня відкритості та взаємодії влади з громадянським суспільством, оптимізація (або створення) механізмів відповідальності суб’єктів політичної влади перед суспільством, системна боротьба з політичною корупцією на всіх рівнях здійснення влади, недопущення привалювання принципу «політичної доцільності» над принципом верховенства права під час прийняття владно-управлінських рішень тощо.

Узагальнюючи розгляд стану і тенденцій розвитку політико-владних трансформацій на теренах України можна поставити питання про системну визначеність та особливості моделювання у цій царині. Саме тому варто зупинитись на моделях політико-владної адаптації для умов інтеграції України в сучасний простір.

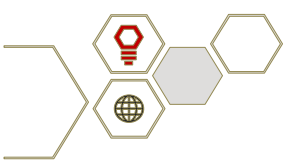
Принциповим аспектом у визначенні моделей політико-владної адаптації для умов інтеграції України в сучасний простір є усвідомлення безальтернативності демократичного розвитку нашої держави. На переконання експертів, у вітчизняному політико-правовому просторі досі не визначено, яка національна модель демократії є пріоритетною і складові яких концепцій демократії вона має поєднувати та у якій пропорції. Консолідована позиція щодо такої моделі відсутня як у нормативно-правових актах, так і програмних документах провідних політичних партій. Більше того, на сьогодні це питання навіть не дискутується політичною елітою, яка у цьому випадку мала би бути позитивною референтною групою. Разом з цим, на думку Т. Андрійчук, в практиці функціонування політичних інститутів України можна спостерігати

окремі ознаки різних елементів демократичного урядування. «Відповідно, - зазначає дослідниця, - для розвитку цих елементів важливим є формування ціннісного підґрунтя хоча б у вигляді такого «мінімального набору», як визнання важливості політичної активності та зацікавленості, рівності прав і свобод, плюралізму, довіри до опонентів, діалогу і компромісу» [2, с. 267-268].

Вочевидь, у сучасній політичній науці представлена значна палітра моделей демократії, елементи яких могли б бути цілком адаптативними для України. Так, з точки зору Л. Герасіної, «у державно-політичних практиках західних країн досить популярною є теорія і модель ліберальної та неоліберальної демократії, що передусім акцентує механізми представницької демократії (Дж. Локк, Ш. Монтеск'є, А. Камю). Її провідна теза пов'язана не стільки з владою більшості, скільки із захистом інтересів меншості; з правлінням такого уряду, який здатний не тільки ухвалювати рішення, а й нести за них відповідальність. У неоліберальних концептах (М. Олсон, Ф. Хайек, Ф. Ешер) демократизація трактується здебільшого як максимізація шансів співучасті, як зростання суспільної відповідальності. В цій моделі демократія – це атрибут цивілізованого суспільства, її цінності не існують поза людським буттям; вони є принципами поведінки особистості та спільноти, орієнтирами в усвідомленні власних інтересів та здатності їх захищати і реалізовувати» [6, с. 11].

На переконання вищезначеної дослідниці, «через негативний політичний досвід, кризи і поточні проблеми України ця форма європейської демократії представляється цілком привабливою для нас, завдяки її основним принципам – конституційності та обмеженню політичного панування. Неоліберальна демократія передусім гарантує і захищає права і свободи особистості, підтримує свідомого громадянина й активне суспільство, яке в нашій країні виявило здатність до самоорганізації та самоуправління. Зрештою, для України не втрачають актуальності неоліберальні ідеї правової держави, більш чіткого функціонального розподілу гілок державної влади (по горизонталі й вертикалі), політичного плюралізму, автономії громадянського суспільства від державного втручання, недоторканості приватної власності й свободи бізнесу, обмеження

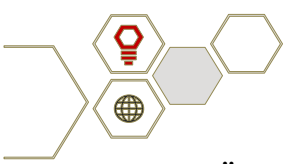
примусового панування більшості над меншістю тощо» [6, с. 11].

У нашому дослідженні ми ведемо мову саме про екстраполяцію елементів моделей демократії, їх творчий синтез заради вироблення власної оптимальної моделі, прийнятної для України. Врахування національної специфіки є базовою умовою вироблення дієвої моделі політико-владної адаптації для умов інтеграції України в сучасний простір, оскільки на думку фахівців спроба перенесення окремих моделей демократії не призвела до бажаного результату.

У цьому сенсі В. Гапоненко підкреслює, що «стандартизовані рецепти демократизації політичної системи можуть не спрацювати на іншому національному ґрунті. Кожний з різновидів політичних інститутів доводить на практиці як свої переваги, так і слабкі сторони. Тому вибір типу інституційного дизайну істотно залежить від суспільних особливостей. В ідеалі становлення нових політичних інститутів має відбуватись на основі вже існуючих суспільних відносин» [4, с. 209].

У свою чергу Ю. Калюжна доводить, що «спроби імплантувати готові демократичні моделі, які успішно працюють в сталих демократіях, видаються нездійсненими із-за специфічних особливостей національної політичної культури та української ментальності, історичного досвіду, напівзаходів в діяльності політичної влади. До того ж, країни за якими традиційно закріплено «політичний імідж» – успішних та сталих демократій (США, Англія, Франція, Німеччина та інші), постали перед новітніми викликами, зокрема, небаченими за масштабами і інтенсивністю легітимаційними кризами. Зауважимо, що в новітній історії українського державотворення був досвід радикальних демократичних перетворень: «Помаранчева революція» (2004 р.) та «Революція Гідності» (2013 р.), проте на заваді реалізації «українського демократичного проекту» стали «легітимаційні кризи» та відсутність ефективної «легітимаційної політики», що раз у раз нівелювали демократичні досягнення сучасної України» [9, с. 98].

На нашу думку, вищезначені історичні події (при наявності певних суперечливих аспектів) навпаки стали важливими віхами демократизації

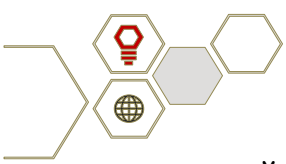

українського суспільства та української влади, сприяли залученню широких верств населення до політико-владних та державотворчих процесів. Головними загрозами щодо впровадження та розвитку демократичної моделі влади в Україні є агресивне зовнішнє втручання з боку РФ та непослідовність й недостатній професіоналізм вітчизняного політичного класу щодо відстоювання національних інтересів Українського народу.

Необхідно зазначити, що Революція Гідності надала поштовх процесам деконцентрації та децентралізації влади в Україні, що актуалізувало дискусії у науковій спільноті щодо можливостей втілення субсидіарної демократії на вітчизняних теренах. Зокрема, Т. Панченко наголошує, що «орієнтація на субсидіарну демократію корисна для перехідних, трансформаційних суспільств, у тому числі українського суспільства. Хоча вони, на відміну від західних демократій, менш занурені у глобальні політичні процеси, концентруючись на вирішенні питань внутрішньої політики, орієнтація на субсидіарну демократію доречна з точки зору оптимізації територіальної організації влади та залучення громадськості у творення публічної політики на місцевому, регіональному та національному рівнях. Більш того субсидіарна демократія цілком відповідає уявленням про «організоване суспільство» [концепція В.П. Андрущенка], у якому поєднується демократія, соціальна держава й принципи гуманізму» [12, с. 114].

На думку дослідниці основна перевага субсидіарної демократії полягає в перетворенні інтересів людини в безумовний пріоритет соціально-політичного розвитку суспільства. Тож «субсидіарна демократія для українського суспільства – це передусім деконцентрація й децентралізація влади в поєднанні з громадською самоорганізацією» [12, с. 115].

Отже, модель субсидіарної демократії (базові її компоненти) цілком відповідає українським традиціям громадоцентризму, а її реалізація сприятиме активізації демократизації влади на регіональному та місцевому рівнях. Принципи субсидіарної демократії є співзвучними з практикою місцевого самоврядування у країнах ЄС, що дозволить Україні органічно інтегруватись у

європейський політичний простір.

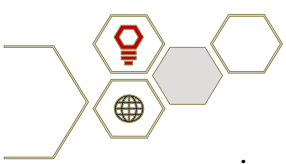
Продовжуючи вищезначену логіку, зауважимо, що на нашу думку, Україна задля кращої інтеграції в сучасний простір має активніше впроваджувати елементи моделей консенсусної демократії та демократії участі.

Необхідно наголосити, що в сучасній політичній практиці демократичних держав громадянська участь розглядається як невід'ємний елемент системи політичних відносин. Політична участь інституціолізована та формалізована в документах Європейського Союзу та ООН [5].

Як зазначає Р. Балабан, «участь – важливий соціально-політичний процес як для легітимізації політичної системи, так і для суспільної гармонізації, усвідомлення себе як частини політичного суспільства, пов'язаного з державою. При цьому державно-політичні інститути не є ні автономними, ні закритими, а пов'язані з суспільством, що породжує суб'єктність суспільства та його значимість» [11, с.189].

Демократичне суспільство створюється та функціонує в процесі співпраці та спільної дії громадян, рівень якої визначає суспільний розвиток. В даному контексті значним науковим потенціалом володіє модель сформульованої А. Лейпгартом співгромадської демократії. Вчений визначає, що дана модель «передбачає таку організовану взаємодію основних «одиниць» (етнічних, релігійних чи культурних спільнот, котрі складають політію), за якої жодна з них не опиняється протягом тривалого часу в стані, який може бути розцінений, як ізоляція» [Цит. за: 3, с. 42]. Така організація суспільно-політичних відносин найбільш придатна до багатоскладових суспільств, де політичні суперечності і соціальні «розломи» значною мірою співпадають з соціальними конфліктами та суперечностями. Суспільно-політичні асоціації створюються на підставі репрезентації інтересів певних сегментів суспільства, а політична влада створюється на основі коаліції. «Обов'язковим атрибутом політичного процесу є наявність опозиції. За існування досить широкої коаліції інтереси різних груп реалізуються можливістю взаємного вето на рішення, що ухвалюються» [3, с. 43].

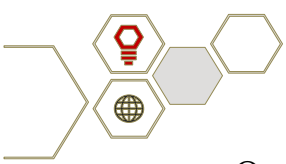
В Україні за останні роки було закладено інституційні основи громадянської

участі та представництва на загально-державному рівні. Значний досвід має створена у грудні 2014 року Національна асамблея України, яка спрямована на адвокацію прав, свобод та законних інтересів громадян шляхом організації співпраці різних громадських організацій та асоціацій. Також разом з міжнародними неурядовими організаціями продовжується робота по створенню Національного фонду розвитку громадянського суспільства для фінансування програм, проєктів та заходів громадських організацій [15, с. 27].

Значної популярності в демократичних країнах набувають практики співпраці держави та громадянського суспільства з використанням технологій краудсорсингу. Краудсорсинг дозволяє не тільки організовувати ефективний діалог та довготривалу взаємодію влади та громадян, але й сприяє визначенню найбільш активних груп та налагодженню з ними системної експертної комунікації [15, с. 27].

В українському суспільстві успішно функціонують окремі краудсорсингові практики, зокрема Громадянська платформа «Нова країна», програма «Smart Cities» у низці українських міст, проєкт «Зробимо Україну чистою», інтернетплатформи окремих міст. В той же час, на загальнодержавному рівні єдиним активним засобом політичного краудсорсингу є подання електронних петицій як різновиду спільного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради, Кабінету Міністрів, органів місцевого самоврядування. Звичайно, такі петиції повинні обов'язково розглядатися органами влади за умови набрання необхідної підтримки, але ефективність їх впливу обмежується виключно консультативним характером, що не зобов'язує владу до реальних дій. Як визначають аналітики Національного інституту стратегічних досліджень, така ситуація « породжує питання непрозорості обігу електронних петицій і не сприяє суспільній довірі до цієї практики та її результативності. Пов'язані з використанням електронних петицій ризики політичних маніпуляцій та профанації демократичного суспільного діалогу почасти можливо нейтралізувати у разі прийняття окремого Закону України, який мав би детально регламентувати функціонування інституту електронних петицій» [15, с. 28].

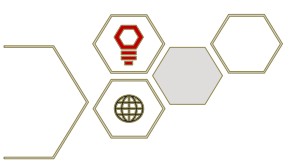
Окрім електронних петицій в Україні необхідно активніше впроваджувати інші елементи е-демократії, засоби якої розширили б можливості громадян впливати на владу: контролювати її дії, боротись з неефективною діяльністю владно-управлінського апарату тощо. Відповідно модель е-демократії значно спрощує й активізує інтеграцію України в сучасний світовий демократичний простір.

Фахівці акцентують увагу на розвитку « е-участі, е-середовища, е-виборів, е-референдумів, е-ініціатив, е-голосування, е-звернень, е-петицій, бюджету участі тощо. Наступний, найвищий, рівень розвитку е-демократії можна охарактеризувати назвою smart демократія (розумна демократія). Сутність смарт-демократії полягає в об'єднанні електронних (цифрових) та людських систем у віртуальному середовищі з використанням систем штучного інтелекту, аналізу даних, прогнозування, блокчейну (токенізація), цифровізації законотворчої діяльності (croudlaw) та ін. з метою реалізації та забезпечення принципів народовладдя» [14, с. 82-83].

Отже, моделі політико-владної адаптації для умов інтеграції України в сучасний простір мають демократичний характер. Вони мають базуватись на теоріях неоліберального характеру, консенсуальних та субсидіарних концепціях демократії, а також на здобутках е-демократії та смарт-демократії.

Висновки. В умовах високої динаміки сучасних цивілізаційних змін важливим завданням, що постало перед Україною є подолання дисфункцій політичної влади. Основними напрямками вирішення проблеми дисфункцій політичної влади в Україні є такі: посилення інституційної та функціональної спроможності владно-управлінських структур, збільшення рівня відкритості та взаємодії влади з громадянським суспільством, оптимізація (або створення) механізмів відповідальності суб'єктів політичної влади перед суспільством, системна боротьба з політичною корупцією на всіх рівнях здійснення влади, недопущення привалювання принципу «політичної доцільності» над принципом верховенства права під час прийняття владно-управлінських рішень тощо.

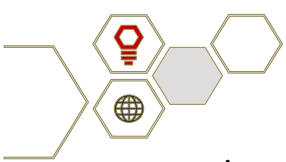
Таким чином, Україна потребує подальшої розробки та втілення

демократичних моделей політико-владної адаптації для інтеграції у сучасний простір. З точки зору фахівців, в нашій державі впроваджуються на практиці окремі елементи ліберальної, елітарної, плюралістичної та деліберативної моделей демократії. Також значний теоретичний та практичний потенціал для розробки «національної моделі демократії» в Україні міститься у концепціях субсидіарної демократії та «організованого суспільства». В умовах розвитку інформаційного суспільства в Україні необхідно активніше впроваджувати модель е-демократії, засоби якої розширили б можливості громадян впливати на владу: контролювати її дії, боротись з неефективною діяльністю владно-управлінського апарату тощо. Відповідно впровадження елементів моделі е-демократії значно спрощує й активізує інтеграцію України у сучасний світовий демократичний простір.

Список використаних джерел:

1. Адаптивні зміни політичного поля України в умовах війни : монографія / за ред. О. О. Рафальського, О. М. Майбороди. Київ : ІПіЕнД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2023. 672 с.
2. Андрійчук Т. Розвиток демократії в Україні: вплив політичних цінностей. Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2012. Вип. 4. С. 264-274.
3. Бортников В. Особливості участі громадян в концептуальних моделях демократії. Політичний менеджмент. 2003. № 7. С. 38-50.
4. Гапоненко В. А. Система інституційних чинників політичної демократизації в Україні: монографія. Київ: КНЕУ, 2020. 311 с.
5. Генеральна Асамблея ООН. Права на свободу мирних зібрань та об'єднань, 16 жовтня 2014, А /59/365. URL: <http://freeassembly.net/reports/multilaterals>
6. Герасіна Л. М. Європейський вибір України: стратегічний «дрейф» до оптимальної моделі демократії. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія : Соціологічні дослідження сучасного

суспільства: методологія, теорія, методи. 2016. Вип. 36. С. 7-14.

7. Калиновський Ю. Ю., Мануйлов Є. М. Вплив «політичної доцільності» на буття правових норм та цінностей у сучасному вітчизняному державотворенні. Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». Серія: Філософія / редкол. : А. П. Гетьман та ін. Харків: Право, 2018. Том 1. № 36. С. 20–33.

8. Калмиков Д. Непозбувна антикорупція: які вимоги стануть центром переговорів про вступ України до ЄС. Європейська правда. 15 січня 2025. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/01/15/7202512/>

9. Калюжна Ю. І. Еволюція легітимаційної політики в політичній системі сучасної України. Сучасне суспільство. 2016. Випуск 2 (12). С. 94-101.

10. Ключев К. Г. Шляхи стабілізації політичної системи в аспекті урегулювання політичного конфлікту. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. 2016. № 11. С. 152–156.

11. Кризи політичного розвитку в Україні: причини, зміст і способи нівелювання : монографія. Г. І. Зеленько (керівник, наук. ред.). Київ : ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2022. 352 с.

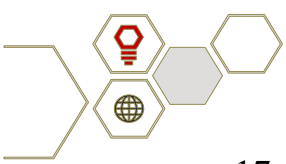
12. Панченко Т. Принцип субсидіарності у сучасному демократичному розвитку: Монографія. Харків: Майдан, 2011. 368 с.

13. Предборський В. А. Системна дисфункція влади як фактор утворення тіньового парасуспільства. Формування ринкових відносин в Україні. 2018. № 5. С. 14-22.

14. Семенченко А., Янсонс Я. Концептуальні засади розвитку електронної демократії. Аспекти публічного управління. 2020. Том 8. № 1. С. 76-85.

15. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні у 2023–2024 роках : аналіт. доп. Київ : НІСД, 2024. 47 с.

16. Шемшученко Ю. С. Що є право? Антологія української юридичної думки. В 10 т. / [Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова) та ін.]. Київ: Видавничий дім «Юридична книга», 2005. С. 30-46.

17. Юрікова В. С. Політична корупція: сутність та особливості. 30 років незалежності України: досягнення, виклики, перспективи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 10 верес. 2021 р.). Київ, 2021. С. 101–102.